

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו שבת פרשת בהר בחקותי תשע"ה לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תתנ"ט

דרשת פרקי אבות

ועוד אמרו (שם) אמר אביי לא שנו (שאינן מפסיקין בקללות), אלא בקללות שבתורת כהנים, אבל קללות שבמשנה תורה פוסק. מאי טעמא, הללו בלשון רבים אמורות ומשה מפי הגבורה אמרן [ונעשה שליח לומר כך אמר לי הקדוש ברוך הוא, שהרי אמורין בלשון ונתתי והפקדתי ושלחתי מי שהיכולת בידו לעשות], והללו בלשון יחיד אמורות ומשה מפי עצמו אמרן [במשנה תורה כתיב יככה ה' ידבק ה' בך, משה אמרן מאליו אם תעברו על מצותיו הוא יפקיד עליכם] ע"כ.

ולכאורה יפלא משה רבינו שאוהב ישראל היה עד למסירת נפש, שאמר (שמות לב-לב) מחני נא מספרך, יוסיף על הקללות שאומר ה', ולא די לו במ"ט קללות מפי הגבורה, אלא הוסיף עליו כהנה וכהנה עוד מאה חסר שתים אתמהה. ונראה על פי מה שכתוב בתפארת שלמה (פ' תבוא בסופו) בטעם שאנו קוראים התוכחה בעת הזאת שתכלה שנה וקללותיה, שהוא כמו שאומרים (הושע יד-ג) ונשלמה פרים שפתינו, שאם ח"ו נגזר אשר לא טוב, הנה יצאנו חובותינו בקריאת הדברים האלה, וממילא יתהפכו לנו כולם לברכה ע"כ. והיינו כי ה' נתן כח בתורתו הקדושה, אשר כל מה שהאדם לומד בהתורה נחשב לו כאילו קיימו בפועל. וכל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה (מנחות קי), וכמו כן הוא בכל המצות שאדם אנוס מלקיימם, נחשב לו קריאתו כאילו קיימם בפועל (עיין ישמח משה פ' שמות). ולכן משה רבינו מגודל אהבתו לישראל שיוכלו להפטר מכל היסורין שנגזרו, הוסיף עוד צ"ח קללות לפרטם בתורה, כדי שגם בזה יוכלו לקיים ונשלמה פרים שפתינו. אך יתכן שיחדש ה' קללה חדשה

במשנה (אבות ה-יד) ארבע מדות בהולכי לבית המדרש. הולך ואינו עושה, שכר הליכה בידו. עושה ואינו הולך, שכר מעשה בידו. הולך ועושה, חסיד. לא הולך ולא עושה, רשע ע"כ. ויש להבין דלכאורה מה קא משמע לן, דההולך יש לו שכר הליכה, והעושה יש לו שכר מעשה, הלא בודאי הוא כן, שהרי אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, וגומל טוב לשומרי מצותיו לכל אחד כפי מפעלו. גם יש להבין מה שאמר הולך ועושה חסיד, הלא חסיד הוא תואר למי שעושה לפנים משורת הדין, אבל כאן זהו שורת הדין להיות הולך ועושה, ויותר מתאים עליו תואר צדיק, דוגמת מה שסיים לא הולך ולא עושה רשע.

ומתחלה נקדים במה שאמר הכתוב (תהלים סב-ב) אחת דבר אלקים שתים זו שמעתי, כי עוז לאלקים, ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו. והוא פסוק מוקשה מתחלתו ועד סופו להבין הכוונה בזה. וגם מה שסיים שזהו רק חסד מה שמשלם לאיש כמעשהו, הלא כאשר משלמין לאדם עבור מעשיו, אין זה חסד, אלא שורת הדין הוא כן, רק אם משלמין למי שאינו עושה, זה הוי חסד.

ונראה דאיתא בגמרא (מגילה לא:) רבי שמעון בן אלעזר אומר, עזרא תיקן שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת [שהוא זמן קציר וזמן פירות האילן], ושבמשנה תורה קודם ראש השנה. מאי טעמא, אמר אביי ואיתימא ריש לקיש כדי שתכלה השנה וקללותיה. בשלמא שבמשנה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה, אלא שבתורת כהנים אטו עצרת ראש השנה היא. אין, עצרת נמי ראש השנה היא דתנן ובעצרת על פירות האילן ע"כ.

מחשבון השנים של העונש למעלה. ומכאן יש ללמוד דמכות מרדות, אינם אלא י"ג הכאות כמנין התיבות שבפסוק והוא רחום וגו', דהמלקות שתקנו חכמים, על דבריהם אין להם רשות להוסיף ולקנוס יותר מכדי רשעתו, דקנס לקנס לא עבדינן עב"ל. הרי לנו כי עונש מלקות, שלישי הוא כפרה על החטא, ושני שלישים הם קנס על מה שעבר העבירה.

והנה חמשים שערי טומאה נבראו בעולם, וכאשר האדם חוטא ונכנס בשערים אלו, הרי העובר עבירה קונה לו קטיגור אחד (אבות ד-יא), והקב"ה מביא עליו יסורין כדי שיתעורר לשוב, כי אין יסורין בלא חטא, והם באים לעוררו מתרדמתו להיות נכנע לפני קונו ולשוב אל ה'. ואם כן מן הדין היה צריך להיות נכנעו כנגדו חמשים קללות. אמנם ידוע מהאר"י ז"ל (לקוטי תורה פ' וירא) במה שנאמר בישראל במצרים ולא יכלו להתמהמה (שמות יב-לט), כי ישראל הגיעו במצרים קרוב לכניסת שער הנ"ן, ואם היו מתעכבים יותר היו נטמעים שם לעד לעולם, כי היו נכנסים בחמשים שערי טומאה, אשר משם אין מנוס ע"כ. (עיין אור החיים דברים לב-ז). ופירשו שזהו שאנו קורין 'יציאת מצרים', שיצאו משם בעת שהיו עומדים על המיצר של י"ם, רומז לשער החמשים.

ומבואר בשפת אמת (פסח תרנ"ט) וז"ל איתא בזה"ק (תיקון ז' תיקון ל' ע"ד): חמשיין זמנין אידכר יציאת מצרים בתורה וכו', כמו שכתב האריז"ל שזה היה החפזון שלא יכנסו ח"ו לשער הנ' שבטומאה. דאיתא (ראש השנה כא:): חמשים שערי בינה בעולם, וכולם נמסרו למשה רבינו ע"ה חוץ מאחד, ותחסרהו מעט וכו', ולכן היה משה רבינו ע"ה מוכן לגאולה, כי כל שער יש לו דלת והסתר, ולא היו יכולין לכנסו בשערי קדושה עד שיעברו ההסתר המוכן לכל שער, ולכן נזכר בתורה חמשים זמנין יציאת מצרים, שבאותן המקומות הוצרך להיות יציאת מצרים, ואי אפשר להשיג התורה רק בפתיחת אלה השערים, ולפי שנחסר א' למשה רבינו ע"ה, אם היו נכנסין בשער הנ' לא היה יכול לגאלם, ולכן אמר משה רבינו ע"ה (שמות ג-יא) מי אנכי וכו', כי ירא מזה שיכנסו בשער הנ', רק הקב"ה עשה נס וגאל אותנו קודם הזמן ע"כ.

ואם כן היסורין הבאים לעורר את האדם לתשובה המה רק כאשר עדיין עומדים במ"ט שערי טומאה, ולא בשער הנ"ן שאז כבר נכרת נפשו מחיי עולם. ולכן יש מ"ט קללות בתורה נגד המ"ט שערי טומאה, וכל שער ושער שנכנס יותר ממשיך עליו עוד קללה. וכל זה רק עד שער הנ"ן, שאז אין לו תקומה עוד.

שלא פרטם משה, ולא יוכלו לפוטרה בקריאתה בתורה, על כן מגודל אהבתו לישראל הוסיף, גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת יעלם ה' עליך (דברים כח-א), ובקריאת פסוק זה ימתקו כל הדינים, ותכלה שנה וקללותיה.

ולפי זה מספר הקללות שבתוכחה, חלק אחד מהם נאמר מפי ה' (מ"ט קללות), ושני חלקים הוסיף עלה משה מפי עצמו (צ"ח קללות). ועל כן אמר הכתוב, 'אחת דבר אלקים', חלק אחד מהתוכחה דבר ה' בעצמו, 'ושתים זו שמעתי', עוד שני חלקים הוספה עליהם שמעתי ממשה מפי עצמו. ולכאורה זה תמוה שהרי כי עזו לאלקים, גם מה שאמר ה' הוא די והותר, שיש בו עזו וגבורות, שהרי מפי 'הגבורה' נאמרה, ולמה בא משה האוהב ישראל והוסיף עוד עליהם. ועל זה אמר שאדרבה טובה גדולה גנוז בדברי ה' ובמה שהוסיף עליהם משה, כי 'לך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו', שאינו צריך למעשה התוכחה בפועל. אלא חסד ה' שהקורא פרשיות אלו משלים לו ה' כאילו נתהווה עמו בפועל, ועל כן כל מה שיתוסף מהקללות האלו בתורה, חסד גדול הוא, שאין צריכין להם בפועל, אלא שכאשר ממשיך על עצמו בקריאתו פחד ה' והדר גאוונו, מתקיים אצלו ונשלמה פרים שפתינו.

*

אך אכתי צריך ביאור למה מספר הקללות שנאמרה מפי הגבורה, עולה מספרם מ"ט דייקא, ומה שהוסיף משה מספרם הם צ"ח, ומשה הוסיף גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב וכו'. ונראה דאיתא במשנה (מכות כב.) כמה מלקין אותו, ארבעים חסר אחת, שנאמר (דברים כה-ב) והכהו לפניו כדי רשעתו במספר ארבעים יכנו, מנין שהוא סמוך לארבעים. רבי יהודה אומר ארבעים שלימות הוא לוקה וכו'. עוד איתא במשנה (שם כב:) ומכה אותו שלישי מלפניו [על הבטן] ושתי ידות מלאחריו. ובגמרא דכתיב והכהו לפניו כדי רשעתו במספר, רשעה אחת מלפניו, שתי רשעיות מאחריו ע"כ.

וכתוב בביאורי מהרא"י (לבעל תרומת הדשן) וז"ל, משמע בגמרא דבי"ג היה יוצא מכדי רשעתו, אלא שהתורה קנסתו עוד בכפלים. ושמעתי מאדוני מורי הקדוש זצ"ל ששמע, שהשיעור הוא לפי מספר השנים, כי בן י"ג בר עונשין הוא בבית דין של מטה, אבל בבית דין של מעלה אין עונשין אלא מבן כ' ומעלה, ואמרינן (בבא מציעא פה:): דמחו לאליהו בשיתין פולסין דנורא, דהיינו בכפליים יותר

משער הנו"ן. ועל כן וספרתם 'לכם', הספירה שהוא העבודה מאתנו, הוא רק שבע שבתות תמימות תהיינה, אבל כיון שאחר כך בא יום קבלת התורה, עמה ביחד תספרו חמשים יום, שגם מי שנשקע בשער הנו"ן, על ידי כח התורה יוכל לצאת.

וזהו הענין שאנו קורין פרשה זו קודם מתן תורה, כי אי אפשר להכנס למתן תורה מלולך בטומאה, כי לרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי, על כן אנו סופרים מ"ט יום מתחלה לטהרנו מקליפותינו ומטומאותינו, וכדי למרק פגם החטא, אנו קורין פרשת התוכחה שהוא גם כן מ"ט קללות במספרם, לקיים בזה ונשלמה פרים שפתינו, ונוכל להכנס למתן תורה בכסות נקיה וטהורה.

*

הנה בשבוע זו נסתיים שבעים שנה מעת שנגמרה המלחמה העולמית השנייה, עם חורבן יהדות אירופא, אשר בחורבן בית הראשון אמר ה', לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם וגו' (ירמיה כט-ג), והתחיל להתנוצץ בנין בית השני. במלחמה זו עבר על הכלל ישראל כל דברי התוכחה בכל פרטיה, אשר זה בעצמו מורה לנו אמיתות התורה, אשר לא עבר כזאת על שום אומה ולשון מיום בריאת העולם, להרוג מליונים אנשים חפים מכל פשע, אנשים נשים וטף, ורק דבר ה' אשר הוכיח לנו על זה, עשתה כל זאת.

ואחר כל זאת נתקיימה בסופה מה שאמר ה' בתורתו, ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם (ויקרא כו-מד), כי אחר שעברה על כלל ישראל כל דברי התוכחה במילואה, לא עלתה בידם לכלות את הכלל ישראל, ואדרבה שומרי תורה ומצוותיה התרבו והתעצמו, ונתגדל דור של רבבות לומדי תורה, ומחנכים כן את בניהם אחריהם, אשר אין גם אחד מאותן שראו את החורבן, האמינו שעוד יבוא יום שישגשג תפארת התורה בכל כנפי העולם, ורק הבטחת התורה עמדה לנו שלא תשכח מפיו זרעו לעולם.

ומי בנה את כל אלה, הגדולי ישראל ביחד עם בעלי בתים שבורים ורצוצים, שאבדו בני ביתם והונם, וגלו למדינות אחרות בערום ובחוסר כל, רק החינוך מבית אבותם ומבית רבם היתה כל כך טבועה בהם, עד שמים רבים הזידונים לא יכלו לכבות את אהבת ה', והתחילו לבנות לבינה אחר לבינה, בהקמת תלמוד תורה ושיבות

וכיון שבעונשי מלקות אנו רואים, כי חוץ מהעונש של י"ג מלקות, יש עוד עונש כפליים כמוהו, עוד כ"ו מלקות. על כן גם בהמ"ט קללות שהם העונש על כניסת מ"ט שערי טומאה, הוסיף משה עוד שני פעמים מ"ט קללות, והם ביחד מאה חסר שתיים, כי כן הוא מספר העונש על הכניסה במ"ט שערי טומאה, שלשה פעמים מ"ט שהם קמ"ז קללות, ומשה רצה להמתיק כל הקללות, על כן פרט כולם בתורה, להתקיים ונשלמה פרים שפתינו.

אמנם מבואר באור החיים הק' (שמות ג-ז) דהא דלא יכלו לצאת אם היו נופלים בשער הנו"ן, הוא רק במצרים, לצד שלא היו בני תורה, מה שאין כן דורות אחרונים באמצעות תורתם ישיגו ליכנס לשער החמשים ולהוציא בולעו מפיו וכו' ע"ש. ואם כן מעת שהוריד משה את התורה ליתנה לבני ישראל, יתכן שיבואו יסורין גם על מי שנכנס כבר לשער החמשים, כי לא ידח ממנו נדח, ובכח התורה יוכל לצאת גם משם. וכיון שהתוכחות הם רק כנגד מ"ט שערי טומאה, ומשה השלים השני שלישים כנגדן, על כן אחר שהוריד משה התורה לישראל, הוסיף משה אחר כל זה, גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב וכו', כי אחר קבלת התורה, יתכן שיתוסף עוד קללה גם על הנכנס בשער הנו"ן, ורצה להמתיק גם את זה, כי גם אלו יוכלו לבוא על תיקונם.

*

וענין כזה מצינו גם בימי הספירה, שאמר הכתוב (ויקרא כג-טו) וספרתם לכם ממחרת השבת וגו', שבע שבתות תמימות תהיינה, עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום, וחז"ל (מנחות סה:) העירו כבר על הסתירה, כתוב אחד אומר תספרו חמשים יום, וכתוב אחד אומר שבע שבתות תמימות תהיינה ע"כ.

ונראה כי תכלית הספירה הוא כדי לטהרנו מקליפותינו ומטומאותינו. וכיון שחמשים שערי טומאה יש בעולם, על כן מן הדין היה לנו לספור חמשים יום כדי לתקן בכל יום שער אחד. אבל בהיות כי הנכנס לשער הנו"ן אין לו תקומה, על כן אין אנו מונים רק מ"ט ימים, כי רק מי שהוא עדיין בשער מ"ט יוכל עוד לתקן, אבל הנכנס בשער הנו"ן אין לו תקנה. אך בהיות שעל ידי התורה יכולין לצאת גם משער הנו"ן, וזה אינו בידינו לבד שנוכל לספור נגדו, והוא רק עם הכח התורה יחד. על כן אנו סופרים מ"ט יום להתעלות ממ"ט שערי טומאה, ושוב ביום החמשים הוא יום מתן תורה, ועם כח התורה יחד יכולים להתעלות גם

וכוללים לשם ולתפארת. והדור הקדום נתגדלו אצל מלמדים ומגידי שיעורים וראשי ישיבות בעלי מסירת נפש ממש, אשר יראת ה' טהורה היתה בלבם, והיו משתוקקים לבנות הנהרסות, ועל כן הצליחו וגדלו ועשו פרי להעמיד דור שלם של יראים ושלמים.

ומצינו בגמרא (ברכות כח:) כשחלה רבי אליעזר, נכנסו תלמידיו לבקרו, אמרו לו, רבינו למדנו אורחות חיים ונזכה בהן לחיי העולם הבא. אמר להם הזהרו בכבוד חבירכם, ומנעו בניכם מן ההגיון, והושיבו בין ברכי תלמידי חכמים, ובפשוטו כי בימי קדם ישבו על גבי קרקע, והיה מקום לילדים לישיב בין הברכיים. אך ראיתי בשם הגאון בעל שבט הלוי זצ"ל שפירש, שאם רוצים שהבנים יצליחו בתורה, אז יש להושיבם אצל מרביצי תורה כאלו, שיש להם יראת חטא ומתנהגים עצמם בקדושה, ותורה כזו עושה רושם על התלמידים, כי תורה עם טהרה הם שלובי זרוע, תרי ריעין דלא מתפרשין, וכמו שאומרים ועל ברייתך שחתמת בבשרנו ועל תורתך שלמדתנו, ועל זה אמרו (יומא טז.) והתקדשתם והייתם קדושים (ויקרא כז.), אדם מקדש עצמו 'מלמטה' מקדשין אותו מלמעלה. והלומד תורה מאדם שאין בו אלא תורה, הרי זה רק קדושה לשעתה ולא קדושה לעתיד לבוא, ורק יראת ה' טהורה עומדת לעד, ותורה הנלמדת בקדושה עומדת קדושתה גם לעתיד לבוא. ומבואר בתוס' (בבא בתרא כא.) דלכן מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים (ישעיה ב-ג), לפי שהיה רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה, היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה ע"ש. וזהו שהזהירם רבי אליעזר, כאשר אתם מושיבין את בניכם אצל תלמידי חכמים ללמוד תורה, הושיבו 'בין ברכי' תלמידי חכמים, אצל מרביצי תורה שקידשו את עצמם מלמטה להיות ברכיהם מקודשים ע"כ.

ובחתם סופר (פ' אמור סא.) כתב, על המנורה הטהורה יערוך את הנרות לפני ה' תמיד (כד-ד). כי הרב היא המנורה, והקנים היוצאים ממנה אלו תלמידיו, ואם הרב דומה למלאך ה' יבקשו תורה מפיהו (חגיגה טו.), שבשעה שהמנורה היא טהורה, רק אז יעלו הנרות אלו התלמידים לפני ה' תמיד, לא זולת ע"ש.

וזוהו הסיבה שאנו רואים ירידת הדורות בימינו אלה במדה גדושה שלא היה מלפנים, כי הדור הקדום נתגדל על ידי מלמדים ומגידי שיעור יראי ה' מפורסמים, מורם מהעם בתפלתם והתנהגותם באכילתם ובדיבורם. ומכל שכן הראשי ישיבות שהיו במעלה עוד יתירה. לא כן היום, אשר חלק גדול מהם הם רק בעלי כשרון להסביר

לתלמידים, ובעל פיפיות למצוא שפה משותפת עמהם, אבל אין הם מורם משאר בני אדם, בעבודת התפלה, או בשמירת הדיבור, ואופן אכילתם והתנהגותם. ואפילו ראשי ישיבות ישנם כאלו שאין כחם אלא בפה. וקדושת תורה כזו לתלמידים הם רק קדושה לשעתה, ולא נשארה חקוקה בלבבותם, ועל כן יש רבים שהם קלים למחצה לשליש ולרביע, עד שיש גם כאלו היוצאים לתרבות רעה.

הן כבר סיפרתי מה שאמר לי פעם אב אחד, שהוא שולח בנו ללמוד לאיזה ישיבה, ואמר לבנו, אני מבקש ממך שתלמוד אצל הראש הישיבה שלך רק השיעור שלומד, אבל לא תלמוד ממנו איך להתפלל, ואיך לדבר, ואיך לאכול, או שאר מדותיו, רק ללמוד תורה אצלו. ומאז בחור זה כבר נתגדל ונתחתן, ובדקתי אחריו, ואין אני יכול לומר כמה תורה למד אצל הראש ישיבה שלו, אבל איך להתפלל ולדבר ולאכול ראיתי שלמד ממנו במדה גדושה. כי להנהיגה כזה האדם נולד בה, שזהו חומר האדם, ובטבעו הוא מגושם, והולך אחר חומריותו, ואם אין לו רב ירא שמים אמיתי מורם מהעם, ישאר במדותיו כמו שנברא.

ושמעתי בהספידא על הגאון בעל שבט הלוי זצ"ל, שסיפר הרה"ג רבי אהרן טוסיג שליט"א, על תלמיד חכם אחד בבני ברק (ופירט את שמו), שבהיותו צעיר בן י"ב שנה לקח אותו אביו לישיבתו של הגה"ק מוהרי"ץ דושינסקי זצ"ל, ואמר להרב שהוא רוצה להכניס בנו להישיבה. והשיב לו הרב הלא הוא בחור צעיר ולא יוכל להסתדר בו. ואמר אביו בתמימות זה לא איכפת לי כל כך, העיקר שאני רוצה שיראה בני את רבו איך הוא שופך דמעות שלש פעמים ביום אצל תפלתו. והרב נתפעל מאד מתמימותו והכניסו לישיבה, ונתן עיניו עליו, ונתגדל לתלמיד חכם מופלג.

ושמעתי פעם מאברך אחד שהיה עוסק חצי יום במסחר, וחצי יום מגיד שיעור בישיבה. ואמר לי באמת הייתי ממשיך להיות במסחר כל היום, אך חותני הוא אדם חשוב, ואיך אשא פנים אצלו כשאהיה כל היום במסחר, ויוכל להפריע גם שלום בית שלי, על כן אני לומד עם תלמידים חצי יום ע"כ. והיינו שאין אהבת התורה בוער בלבו, ללמוד וללמד ולהרביץ תורה, אלא שאר דברים צדדיים של כבוד ופרנסה מביאם למשרה זו, ולכן ניכר זאת בהפירות, כי רק אם מתקדש בעצמו להיות מנורה טהורה, אז מה שעורך הנרות, קדושה לשעתה וקדושה לעתיד לבוא, שיהיו לפני ה' תמיד.

מתדבקת עמהם, וכאשר הם עוזבים את הבית המדרש אין תורתם הולכת עמהם, להתקדש גם לעתיד לבוא. וזהו 'עושה ואינו הולך', שבעת יושבו בבית המדרש הוא עושה חיל, אבל אין זה הולך עמו להלאה כאשר יצא משם. ועל זה בא התשובה כי סיבת הדבר, שהמלמדו 'שכר מעשה בידו', שאינו מסור בכל לב ונפש להרביץ תורה לכבוד שמים, אלא עבור שכר מעשה הוא עושה זאת, על כן לא קידשה לעתיד לבוא. ורק אם רואים 'שהולך ועושה', שאחר עשייתו בבית המדרש הוא מוסיף והולך עוד ומתעלה, זהו לסימן כי מלמדו היה 'חסיד', ירא שמים מרבים, על כן תורתו הוא טופח על מנת להטפוח.

ובזה, נבוא אל המכוון, כי מתחלה נותן התנא חיזוק ועידוד להתלמיד הנכנס לבית המדרש, וקשה עליו לימודו, כמו שכל ההתחלת קשות, שלא יתייאש, כי יגעת ולא מצאת אל תאמין (מגילה ו:), ובסופו ישתלם לו העמל שהלך לבית המדרש ויצליח. ועל זה אמרו 'הולך ואינו עושה', שהולך לבית המדרש ללמוד ואינו מצליח בלימודו, ידע כי סוף הכבוד לבוא, 'ושכר הליכה בידו', שה' יתן לו שכרו עבור הליכתו, שחכמתו תהא מתקיימת, ותלמודו יהיה בידו.

ושוב אמר, כי ישנם תלמידים שמצליחים בעת שהותם בישיבה, וקדושתה לשעתה, אבל תורתם לא

סעודה שלישית

והיוצא לנו מזה, כי ממה שאנו רואים שבטבע אין הארץ מוציאה פירות רק כמות של שנה אחת, ובשנות השמיטה מוציאה הארץ שתי פעמים כמוה, וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית, ועשת את התבואה לשלש השנים, מזה יש לנו מופת חותך כי תורה מן השמים הוא, כי אי אפשר לבן אדם להבטיח נס בכל שבע שנים. וזהו שאמר 'אחת דבר אלקים', בתחלת הבריאה כאשר דבר ה', תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי וגו' (בראשית א-יא), נתן בזה כח להארץ להוציא צמחה פעם אחת כפי מדתה בטבע, אבל באמת 'שתיים זו שמעתי', כאשר בא מצות שמיטה שמעתי מה' כי תוציא או הארץ פי שנים יותר משאר השנים, וזהו 'זו' שמעתי, שבשנה ה' תתן פריה גם על השנה ה', ומזה מוכרח 'כי עוז לאלקים', שהתורה שנקראת עוז, כמו שנאמר (תהלים כט-יא) ה' עוז לעמו יתן (ובחים קטז), הוא לאלקים, ואי אפשר להוסיף או לשנות בה איזה דבר, כי רק אם מקיימים מצות שמיטה בכל פרטיה ודקדוקיה אז יש ההבטחה של וצויתי את ברכתי, וממנה אנו למדים על כל התורה כולה, דלכך הסמיך שמיטה להר סיני.

*

ואמר הכתוב, והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, לך ולעבדך ולאמתך וגו' (כח-ו). והכוונה כי אותן בני אדם האומרים מה נאכל בשנה השביעית, המה רק אלו שהשקפתם על העולם שהוא מונהג רק בדרכי הטבע, ובדרך הטבע כאשר אין זורעין אין מה לאכול. אבל המאמין

וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמור, כי תבואו אל הארץ וגו', ושבתה הארץ שבת לה' (כח-יא). ואקדים מתחלה הכתוב, אחת דבר אלקים, שתיים זו שמעתי, כי עוז לאלקים (תהלים סב-יב). והיא מוקשה מתחלתה עד סופה להבין הכוונה בזה.

ונראה דהנה ברש"י כתב, מה ענין שמיטה אצל הר סיני, והלא כל המצות נאמרו מסיני, אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני ע"כ. ולכאורה תקשה מדוע גילתה תורה דבר זה אצל מצות שמיטה, למען נלמד ממנה שאר מצות, ולא גילתה לנו זאת אצל אחת משאר מצות. ומבואר בחתם סופר (סח). טעמו, דאף על גב דכתיב (ויקרא כז-לד) אלה המצות, שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה (שבת קד), מכל מקום אין אנו בטוחים שיעמוד נביא שקר ויאמר שהמצוה פלונית ניתנה לזמן ועתה צוה נותן התורה לשנות ענינה, אך בשמיטה אי אפשר לנגוע בקצהו, כי כל ענינה מיוסדת על נסים שלא בטבע, דדרך ארץ נרה שנה זורעה שנה וחוזר ונרה שנה וכן לעולם, ועל ידי מצות שמיטה שש שנים תזרע שך רצופים, ועוד וצויתי את ברכתי לכם ועשת התבואה לשלש השנים, נמצא זה מבואר שהוא מאת ה' מסיני, ואין שום נביא יכול לשנות בה דבר, כי לא יעשה ניסא לשקר (בברכות נח), ואם כן החלק יעיד על הכל, כי היכי דעל כרחך יודו כל באי עולם שהשמיטה כללותיה ופרטותיה מסיני ואי אפשר לחדש בה דבר, הן הכי נמי כל מצות התורה נצחיות ואין נביא רשאי לחדש בה דבר ע"כ.

שכל הטבע כולה היא גם כן נס, ורק כח אלקי עושה זאת, להטיל חטה בארץ וירקב ויוציא אחר כך הרבה יותר, הוא מכיר שהרבה דרכים למקום, ואם ה' מצוה לשבות בשנה השביעית, יוכל להמציא להם מאכלם בכמה דרכים ואופנים שונות.

שואל אותי שאלה כזו, אין לו שכל בקדקדו, ואינו מתאים להיות חתן לבתי ע"כ. ודוגמא כזו הוא אצלינו, הקב"ה אומר לנו הרי הארץ כולה שלי, ובאפשרותי להעניק לכם עולם ומלואה, ולבסוף אתם שואלים מהיכן אמציא לכם פת לחם לשנה השביעית.

וכמו שפירש בנועם אלימלך (ליקוטי שושנה) הפך ים ליבשה בנהר יעברו ברגל (תהלים טו-ו), על דרך מה שהכתוב אומר (שמות יד-כט) ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים, דהנה ישראל בשעת קריעת ים סוף ראו נפלאותיו ית"ש ורוממותו וגדולתו, ויש צדיקים שהולכים תמיד בדביקות, ולבם תמיד ברוממות א-ל ובגדולתו אף שלא בשעת קריעת ים סוף, שגם ביבשה רואין נפלאותיו איך הם עד אין קץ וערך בכל דבר ודבר הנמצא בעולם. וזהו הפירוש, ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים, פירוש שביבשה הלכו בזה הרוממות א-ל כמו בים. וזהו הפך ים ליבשה, שהצדיק הנסים והנפלאות הנראין בים, הוא רואה ביבשה, לאשר הולך תמיד ברוממות א-ל וגדולתו ית"ש ע"כ.

וזהו שאמרו (שבת קיח.) כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים ע"ש. והיינו כי כל עניני הטבע יש לה גבול, עד כמה שיכולה הטבע לעשות, אבל המתעצם עם יום השבת, שהכל הוא ביד ה', הוא הבורא והוא המנהיג, והוא יוכל לשדד את הטבע תמיד כרצונו, אם כן אין לפניו שום גבול, כי מי שאמר לשמן וידליק יאמר לחומץ וידליק (תענית כה.). על כן מתנהגים עמו מן השמים גם כן כפי מדתו, נותנין לו נחלה בלי מצרים וגבולים.

ולכן אחר שנצטוו על שביתת הארץ בשביעית, והרי יתעורר השאלה מה נאכל בשנה השביעית, על כן אמר הכתוב והיתה 'שבת' הארץ לכם לאכלה, ההתבוננות במצות שבת בראשית, כי כל העולם כולו נתהוה במאמר פה ה', והוא מחיה את הכל בהשגחתו התמידית, זה יהיה לכם לאות ולחזיון שתהיה לכם לאכלה, לך ולעבדך ולאמתך וגו'.

*

ולזה ניתנה לנו מצות שבת, שיתעצם אצל האדם בכל שבוע, כי כל העולם כולו נברא בדיבור ה' יש מאין, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש, ומי שיוכל להמציא עולם מלא בדיבור אחת, יוכל גם להמציא כל צורכי האדם בעולם באופנים שונים. וכמו שזן ומפרנס מקרני ראמים עד ביצי כנים רבבי רבבות ברואים, כן יוכל עוד להמציא מזון שנה אחת לבניו המקיימים מצותיו.

ולכן נתן לנו ה' את תורתו במדבר, מקום ציה ושממה, אין מה לאכול ומה לשתות, וה' המציא להם שם לחם מן השמים, ומי באר של מרים, וענני הכבוד וכו', וכל זה היה כדי שיראו בעיניהם יום יום ארבעים שנה, איך יש מנהיג לבירה, אשר לי כל הארץ, והוא משדד ועושה בה כרצונו. וממילא אין צריך לחוש שאם ישמרו מצות ה' יחסר להם איזה דבר, כי הכל הוא מידו של הקב"ה, ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב. ועל כן בפרשת השמיטה שהיא המצוה המביאה בדרך הטבע הפסד להאדם יותר משאר כל המצות. התחיל וידבר ה' אל משה 'בהר סיני', נסמכה שמיטה להר סיני, ללמוד ממה ששהו במדבר וראו בעיניהם בסיני כי אין מעצור לה' להושיע אם רב אם מעט, ובטחו בה' עדי עד כי לא עזבת דורשיך ה'.

ויסופר על גביר אדיר מפורסם שהיה לו נכסים רבות, והיה לו בת יחידה מושלמת, וביקש מהראש ישיבה שיציע לו בחיר התלמידים. ואכן הציע לו בחור מופלג, והגביר נתרשם מאד ממנו. בסופו שאל הבחור את הגביר, אם יוכל להבטיח לו סכום נדוניא איזה סך כדי שיהא לו פרנסה בהרחבה. הגביר כששמע זאת אמר אחר כך להראש ישיבה שיציע לו בחור אחר, הגם שהוא תלמיד חכם מופלג, אבל אינני מוכן לקחת חתן טפש לבתי. הלא אני מושפע בעשירות עם קרקעות רבות, ויש לי רק בת יחידה, ויבוא יום שבתני תהיה יורשת היחידה שלי, ואם

<p>נתנדב ע"י ידידנו מוה"ר ר' ישעי' קיש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתגלחת בנו למול טוב</p>	<p>נתנדב ע"י ידידנו מוה"ר ר' נתן גראוינגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב</p>	<p>לעילוי נשמת כ"ק הגה"צ רבי יהושע בן הגה"צ רבי אשר אנשיל זצוק"ל אבד"ק סאמבאטהעלי נפטר יום ה' סיון – ערב שבועות תשמ"ה לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>נתנדב ע"י ידידנו מוה"ר ר' יוסף הערשקא הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למול טוב</p>	<p>נתנדב ע"י ידידנו מוה"ר ר' אשר זעליג ראזענטאהל הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למול טוב</p>
--	--	---	---	---